

RIPPL-RÓNAI JÓZSEF
KERTBEN | IN THE GARDEN, 1909

VIRÁGJUDITGALÉRIA
www.viragjuditgaleria.hu

VIRÁG JUDIT GALÉRIA

RIPPL-RÓNAI JÓZSEF (1861-1927)

KERTBEN (FEHÉRRUHÁS NŐ A KERTBEN VARR) !
IN THE GARDEN (WHITE DRESSED WOMAN SEWING IN THE GARDEN), 1909

ÍRTA: KASZÁS GÁBOR

RIPPL-RÓNAI JÓZSEF (1861-1927)

KERTBEN (FEHÉRRUHÁS NŐ A KERTBEN VARR) !

IN THE GARDEN (WHITE DRESSED WOMAN SEWING IN THE GARDEN), 1909

Olaj, papírlemez ! Oil on paperboard, 51x68 cm
Jelezve jobbra lent ! Signed bottom right: Rónai

Kezdő ár ! Starting price: 120 000 000 Ft / 363 636 EUR

Becsérték: 200 000 000 – 300 000 000 Ft

Estimated value: 606 061 – 909 091 EUR

OEUVRE-JEGYZÉK ! OEUVRE-CATALOGUE NUMBER:

! Genthon MTA MKCS-C-I-36/2512

PROVENIENCIA ! PROVENANCE:

! korábban Köves Oszkár gyűjteményében (1957-1961)

KIÁLLÍTVA ! EXHIBITED:

! A M.I.É.N.K. III.-ik kiállítása. Budapest, 1910. január-február, katalógus: 52. (*Fehérruhás nő a kertben varr* címen)

! Rippl-Rónai József emlékkiállítás. Nemzeti Szalon, Budapest, 1947. december 14-28., katalógus: 111.

! Rippl-Rónai József centenárius kiállítása. Magyar Nemzeti Galéria–Rippl-Rónai Múzeum, Budapest–Kaposvár, 1961., katalógus: 75.

! Remekművek – Új válogatás a Kovács Gábor Gyűjteményből. KOGART Ház, Budapest, 2006.

! Remekművek – válogatás a Kovács Gábor Gyűjteményből (Orosháza). Városi Képtár, Orosháza, 2007.

! A Kovács Gábor Gyűjtemény – Válogatás a magyar festészet remekeiből (Szeged). REÖK, Szeged, 2008.

! Csontvárytól Kondorig – Modernista festészet a Kovács Gábor Gyűjteményben.

Városi Művészeti Múzeum, Győr, 2011.

! A magyar festészet modernista törekvései a 20. század első felében – Válogatás a Kovács Gábor Gyűjteményből.

Bolgár Szépművészetek Nemzeti Múzeuma (Bolgár Nemzeti Galéria), Szófia, 2012.

! A természet színpadán – Modern törekvések a századforduló magyar festészetében.

Hatvany Lajos Közérdekű Muzeális Gyűjtemény, Hatvan, 2014.

! A Kovács Gábor Gyűjtemény Munkácsyól Tóth Menyhértig.

Tornyai János Múzeum és Közművelődési Központ, Hódmezővásárhely, 2016.

FELTEHETŐLEG KIÁLLÍTVA ! PRESUMABLY EXHIBITED:

! Képvásár a Művészház Váci u. 9. szám alatti helyiségében. Művészház, Budapest, 1910. június–augusztus

KIÁLLÍTVA ÉS REPRODUKÁLVA ! EXHIBITED AND REPRODUCED:

! Rippl-Rónai József gyűjteményes kiállítása.

Magyar Nemzeti Galéria, Budapest, 1998. március 12. - szeptember 6., katalógus: 92.

! Rippl-Rónai 150. Emlékkiállítás Rippl-Rónai József születése 150. évfordulójára.

ACÓRA – Együd Árpád Kulturális Központ, Kaposvár, 2011., 150. oldal.

! Złoty Wiek. Malarstwa Wegierskiego (The Golden Age of Hungarian Painting) 1836–1936.

Teksty (Texts): Andrzej Szczerski, Gábor Bellák, György Szűcs, Kovács Gábor Art

Foundation – National Museum in Krakow, Krakow, 2016., 137. oldal

! Dr. Rajna József és Rajna Mária gyűjteménye. Virág Judit Galéria, Budapest, 2018.

szeptember 5-23., 41., valamint a katalógus borítóján

REPRODUKÁLVA ! REPRODUCED:

! Bernáth Mária: Rippl-Rónai József. Szemimpex Kiadó, Budapest, 1998., XLII. kép

! Modern magyar festészet 1892–1919. Szerk.: Kieselbach Tamás.

Kieselbach Galéria, Budapest, 2003., 368. kép, valamint az angol nyelvű változat címlapján

! Rippl-Rónai József: Színes szoba, 1910 körül (lappang) festményén

a kép jobb alsó sarkában, a komódhoz támasztva a *Kertben* című festmény látható

RIPPL-RÓNAI JÓZSEF FESTMÉNYEI VILÁGHÍRŰ MŰZEUMOK GYŰJTEMÉNYEIBEN

Rippl-Rónai József:
Nő három leánnyal, 1909 körül
Brooklyn Museum, New York

Rippl-Rónai József:
Böcklin felhők a bogáti kastély felett, 1905 körül
Yale University Art Gallery, Boston

Rippl-Rónai József:
Jelenet gróf Somssichék kertjében,
1912-1913
Musée d'Orsay, Párizs

Rippl-Rónai József:
Menetelő francia katonák, 1914
Musée d'Orsay, Párizs

Rippl-Rónai József:
Enteriőr zöld karosszékkal, 1910
MUMOK - Museum Moderner Kunst Stiftung Ludwig, Bécs

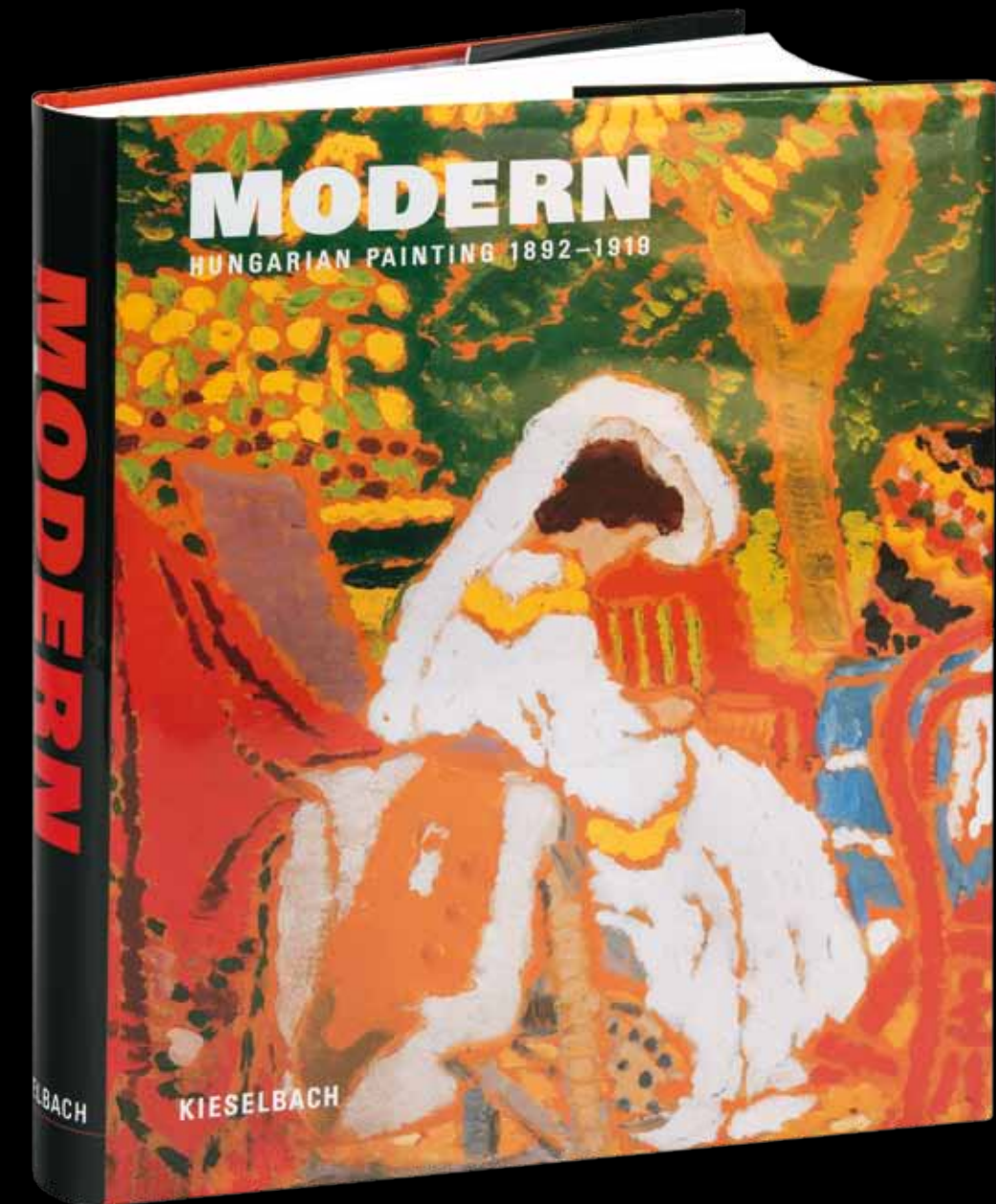
Rippl-Rónai József:
Sárga zongoraszoba II., 1909
The Museum of Fine Arts, Houston

Rippl-Rónai József:
Nő virággal, 1891
Musée d'Orsay, Párizs

Rippl-Rónai József:
Karcsú nő vázával, 1894
Art Institute Chicago, Chicago

A *Kertben* című alkotás kivételes kvalitásait mi sem jelzi jobban, minthogy a mű a Kieselbach Tamás által szerkesztett *Modern magyar festészet 1892-1919* című reprezentatív kiadvány angol nyelvű változatának címlapján látható. A borító kettős üzenete az, hogy egyrészt Rippl-Rónai József a korszak magyar művészetének világszerte legismertebb, legkiemelkedőbb alkotója, másrészt a művész "kukoricás" korszakának ez a legfontosabb kiemelésre méltó festménye.

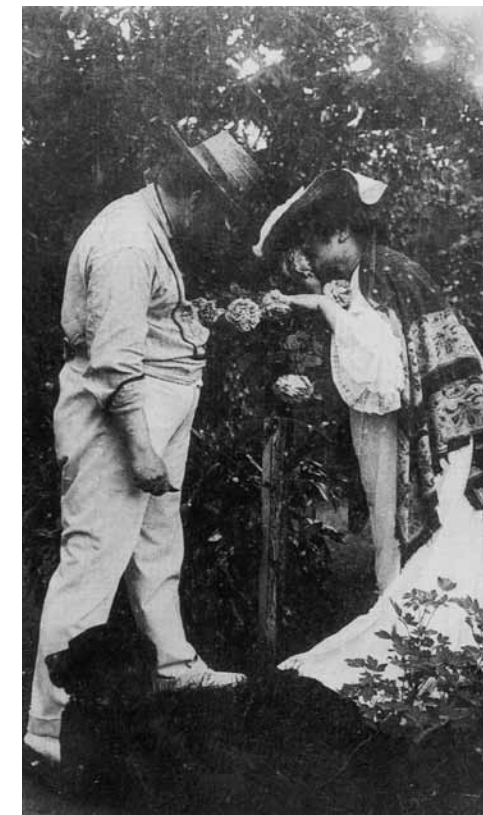

1. Rippl-Rónai József: Jelenet gróf Somssichék kertjében, 1912-1913
Musée d'Orsay, Párizs

BEVEZETŐ

„Szinte azt szeretnők iránta való nagybecsülésünk-
ből sóhajtozni: milyen kár, hogy attól a tehetségeket
dajkáló Párizstól elszakadt, hogy hazajött, s nem ott
dobta fel továbbra is tusakodva, megnemesedve az ér-
tékeit”¹ – jegyezte meg Bölöni György Rippl-Rónai
1911-ben megjelent visszaemlékezései kapcsán.
Nem is nyerhetett volna ez a sóhaj az utókor ál-
tal méltóbb meghallgatásra; a művész *Jelenet gróf
Somssichék kertjében* (1912-1913) című alkotását
2015 óta a Musée d'Orsay állandó kiállításán cso-
dálhatják meg a látogatók. A festmény azóta is a
francia és a magyar művészeti kapcsolatok eleven
emlékét hirdeti, jelképe annak a sokszínű hatás-
mechanizmusnak, mely egyaránt tükrözi a nabik
és a fauve-ok eredményeit, és a neósok, valamint a
progresszív magyar festészet közös forrásvidékének
azonos gyökereit. Rippl-Rónai ezzel a nemes és va-
lóban megérdemelt gesztussal méltó módon került
vissza a századforduló modern francia törekvéseket
képviselő művészek közé.

A *Jelenet gróf Somssichék kertjében* című festmény
eleganciájához egyetlen ma ismert Rippl-Rónai
festmény mérhető. Ez az kép pedig nem más, mint
a művész 1909-ben festett *Kertben* című főműve,

2. Rippl-Rónai József és Lazarine a Róma villa kertjében, 1912

melynek erőit többek között a kompozíció fi-
nomságában és átszemléltetésében kell keres-
nünk. A házból kitekintve feltárlakozó látvány cent-
rumában egy fehér fátylas kalapot viselő karcsú
nő – minden valószínűség szerint a festő felesége
– helyezkedik el. Vörösre festett székek, hanyagul
ledobott élénk színű kendők és takarók, kék-fehér
csíkos terítővel leborított asztal, és fehér vázában
elhelyezett színes virágcsokrok zsúfolttal együttese
vibráló színekkel kölcsönöz a képnek. A hát-
teret dús lombú bokrok, és a korábbi kompozíci-
ókról már ismert gesztenyefalevelek egymásra bo-
ruló motívumai zárják le. „Itt-ott egy egyszínű váza,
egy-egy magyaros terítő vagy kendő erős tűző foltja,
a melynek színében mintha a kertben látott vörös zsályák-
nak, muskátliknak és sárga czieneáknak színe csendülne
meg újra.”² A *Kertben* a kert és a Róma villa részleteinek éteri
finomságú harmóniája csendül fel. A kitergetett
ruhanemű, a varró alak finom formavezetése, az
épület és a kert mélységének mesteri egybehang-
zása tükrözi Rippl-Rónai minden szakmai fortélyát,
mellyel a festő nem pusztán egy családi jelenetet,
hanem életművének leginspiratívabb helyszínét, a
Róma villa különleges miliójét idézi meg.

3. Társaság a ház előtt, 1912. Középen profilban Rippl-Rónai áll
Fotó: Balogh Rudolf, közli: Vasárnapi Újság, 1912. 39. 783.

4. Rippl-Rónai József: Társaság a Róma villa kertjében, 1910 körül magántulajdon

5. Rippl-Rónai József: A villa előtt, 1910 körül Magyar Nemzeti Galéria

6. Rippl-Rónai József: Körtvélyesi kastély, 1907 Magyar Nemzeti Galéria, Budapest

7. Rippl-Rónai József: Teleky kastély, 1910 körül Magyar Nemzeti Galéria, Budapest

TÁRSASÁGI ÉLET A RÓMA VILLÁBAN

Nincs még egy olyan életmű a magyar festészettörténetben, amely annyi szállal kötődik a művész személyes életéhez, mint Rippl-Rónaié. Alkotásai telis-tele vannak a Fő utcai, valamint a Róma villa parkjának, műtermének, lakoszobáinak sajátos világát idéző konkrét részletekkel. Hol egy meghitt családi összejövetel, ünnep, egy békés délutáni szunyókálás a téma, hol pedig a Rippl-Rónai által nagy műgonddal összeállított enteriőrök festői világa köszön vissza az alkotásokról. De rendre a Róma villa park- és enteriőrrészleteire találunk a mester főműveinek lajstromozása során is, sőt az életmű korszakolásában éppen ezek a helyszínek adnak támpontot az alkotások rendszerezéséhez. Nem csoda tehát, hogy Rippl-Rónai kultuszának egyik központi elemévé épp az otthon, s főként a Róma villa vált, amely mindig is többet jelentett egy egyszerű úrilaknál. A ház volt az inspiráció forrása, mely a béke és nyugalom szigeteként olyan főművek létrejöttét segítette elő, mint például a *Kertben* című alkotás. De az 1908-ban birtokba vett otthon több volt idilli lakhelynél. A házigazda vendégszeretetének köszönhetően a modern művészet új centrumává, a festészet megújításáért vívott sikeres harc példaértékű helyszínévé vált a század elején. A festő körül szerveződő spontán társaság sem egyszerű baráti

csoport volt, hanem a korszak művészeti életének fontos láncszeme: Rippl-Rónai nem pusztán egy házat birtokolt, hanem „udvartartást vitt” a szó nemes értelmében. Az „udvar” pedig az ő szép, parkos műterme volt. A Párizsból történő hazatelepülést követően Rippl-Rónai rögtön a társasági események központi figurájává, a somogyi város kulturális életének igazi motorjává vált. A földbirtokos Somssich grófok, mint diákkori ismerősök, támogatóként álltak mellé. Géza, Béla és Eszter meghívására rengeteg időt töltött a kopaszhegyi, a kivadári és a körtvélyesi kastélyokban. „Jósi bácsi még gyakrabban volt a vendége Kopaszhegyen – barátja [Somssich Géza – KG] mindig kocsi küldött érte – és itt, valamint gróf nővéreinek körtvélyesi kastélyában sok szép képet festett.”³ A Somssich familia maga is fontos szerepet töltött be a város kulturális életében. Géza 1909–1928 között a Somogy megyei Múzeum-Egyesület elnöke volt, kastélyában pedig „nagyobb könyvtár is, egy nagyértékű és ritka becsű, több száz darabból álló japán képgyűjtemény, sok meissenai porcellán, modern magyar mesterek festményei és az ide tartozó Vota-pusztán talált kőkori régiségek álltak.”⁴ A Somssich család mellett Rippl-Rónai szívesen tett eleget Inkey László alsóbogáti, illetve Goszthony

Mihály bárdudvarnoki meghívásának. Utóbbi a Kaposvár-Fonyódi helyi érdekeltségű vasút részvénytársaság felügyelőbizottságának elnöke, földbirtokos, szőlő- és haltenyésztő volt. Lányát, Goszthony Máriát, pedig maga a festő terelgette a képzőművészeti pálya felé. A bárdudvarnoki nemesi kastélyban találkozott a szellemi elit ebben az időszakban. Goszthony esti zongora-koncerteket szervezett, melyekre rendre hivatalosak voltak Somssichék és Rippl-Rónaiék. Nem egyszer a Waldbauer-Kerpely vonósnégyes, esetenként Thomán István zongoraművész fellépését hallgathatták meg a vendégek. Rippl-Rónai persze nem csupán a somogyi arisztokrácia képviselőivel, hanem Kaposvár prominens előljáróival, polgáraival is szoros barátságot ápolt. Portréi és karikatúrái is erről tanúskodnak. Roboz István író és lapszerkesztő, Csukly Károly jegyző és felesége, Ullmann doktor és családja, Holló és Halvax ügyvédek és azok családja, Darnay vaske- reskedő gyakori vendégek voltak a Róma villában. Róluk festmények és pasztell-képek, míg Wolf tanácsosról, Poór ügyvédéről, Langsfeld fényképészről barátian viccelődő rajzok születtek. De kölcsönös látogatásokat tettek egymásnál Kunffy Lajossal is, aki Somogykeresztúron vert tanyát a század első éveiben.

8. Rippl-Rónai József: A geszti kastély Somogyban, 1912
Magyar Nemzeti Galéria, Budapest

9. Galimberti Sándor: A Róma villa télen, 1908-1909
Rippl-Rónai Múzeum, Kaposvár

Kaposvár szellemi elitjéhez tartozott Halmos Imre is, akinek Geszti és Felső-Segesd környékén voltak földbirtokai. Igazgatósági tagja volt a Kaposvári Takarékpénztárnak, s bár tisztségétől 1914-ben megvált – Somssich Gyulának pedig a geszti birtokát is eladta 1917-ben – továbbra is rendelkezett somogyi földekkel. Feltehetőleg Halmosi kérésére készülhetett a Geszti kastélyt ábrázoló kivételes szépségű olajkép (*A geszti kastély Somogyban*, 1912), mely a körtvélyesi, a bényi és az alsózsuki kastélyokat ábrázoló alkotások mellett ma ugyancsak a Magyar Nemzeti Galéria gyűjteményét gazdagítja. Rippl-Rónai persze nemcsak meghívásoknak tett eleget. Barátait ő maga is szívesen látta vendégül, főként, hogy a Róma villa megfelelő adottságokkal rendelkező épületét megvásárolta. A ház tágas kertje, a finom ízléssel berendezett szobák terei tökéletes helyszínt biztosítottak akár nagyobb összejövetelek lebonyolítására is. Művészi hírnevének szárba szökkenésével a helyi notabilitások mellett, a főváros kulturális életének neves személyiségei is egyre gyakrabban fordultak meg a házban. A művész saját sorsán okulva már hazatértétől kitüntetett figyelemmel követte a fiatal tehetségek szárnypróbálgatásait. Hosszabb időre látta vendégül, és

biztosított műtermet az ugyancsak kaposvári születésű Galimberti Sándornak, akinek több, a Róma villához köthető kompozíciója is ismert. Kettejük barátsága később is kitartott, hisz Dénes Valéria és Galimberti 1914-es Nemzeti Szalonban rendezett kiállítását követően, Rippl-Rónai támogatásával a budapesti kollektív Kaposvárot, a Turul Szállóban is bemutatásra került.

A Galimberti házaspár mellett megfordult Kaposváron Boromisza Tibor is, aki a rövid életű kőröshelyi kolónia megalapításakor találkozott a mesterrel. Rippl-Rónai „kukoricás” stílusa minden bizonnyal segítségére lehetett a fiatal „neős” festő gyakorlati kérdéseket érintő dilemmáinak megoldásában. Életművében ekkor vált általánossá a barna karton alkalmazása, valamint a kép felületét apróbb színfoltokra bontó ecsetkezelés technikája. De a mester még más pályakezdő művészeket is elkvártélyozott a Róma villa konyhaépületében néhány hónapra. Így került Kaposvárra például Márffy Ödön, Medgyessy Ferenc, vagy épp Káplár Miklós. Évekig vakációzott itt a gyermek Martyn Ferenc, aki ekkor szerzett meghatározó élményeket a művészi pályához.⁵

Rippl-Rónai a festőkön, szobrászokon kívül a kor szaka kulturális életének meghatározó személyiségeit is vendégül látta a kaposvári házban. Látogatást tett itt többek között Vitéz Miklós és Kozma Lajos, akik egyebek mellett Rippl-Rónai partnerei voltak a Művészház *Keleti kiállításának* szervezésében. A Budapesten úttörőnek számító kiállítás anyagát lényegében négy „amateur” kollektívából állították össze. A már említett két vendég mellett Brunner József és maga a festő is több tárgyat kölcsönözött a fauveizmus és a kubizmus fontos forrásvidékének számító, az afrikai primitív és a kelet-ázsiai művészet berkeibe kalauzó tárlat számára.⁶

S persze a villa vendége volt Ady Endre is, akivel gyorsan közös hangot teremtett a Párizs iránti rajongás. Igaz, első látogatása után csak bő öt évvel, de annál nagyobb tisztelettel emlékezett meg az író az együtt töltött napokról, Rippl-Rónai franciás ízű művészetéről, melyet Ady még saját költészeténél is őszintébbnek és igazibbnak tartott: „Büszke és irigy vagyok egy szép és nagyszerű úrra, akit Rippl-Rónai Józsefnek hívnak az emberek idelelenn s az angyalok odafenn. Első találkozásom vele Párizsban történt, a Grand Palaisban, a Szalonban, kiállításon, régen.

10. Rippl-Rónai József: Medgyessy Ferenc mintázza Rippl-Rónai szobrát, 1913 Magyar Nemzeti Galéria, Budapest

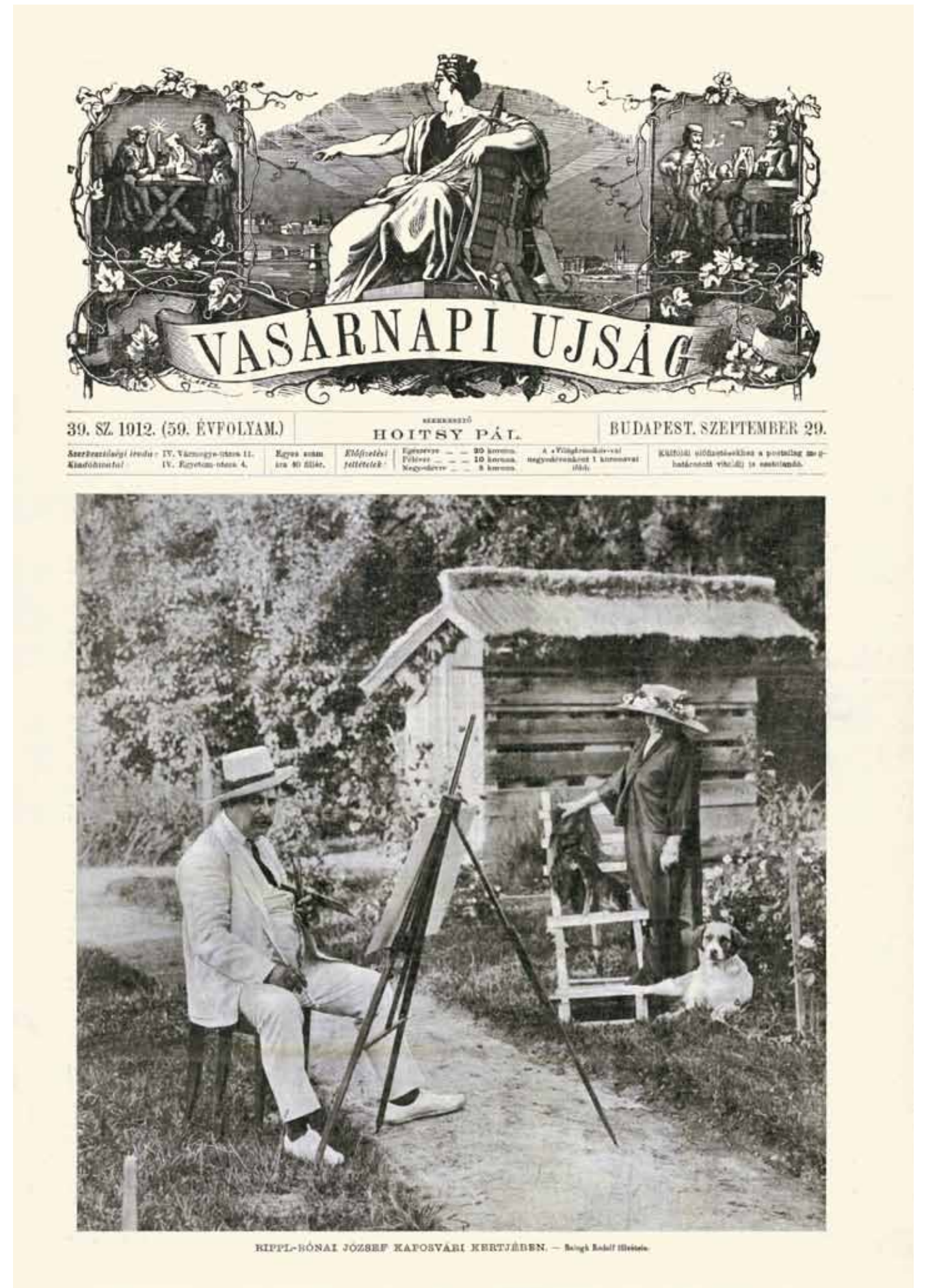
11. Rippl-Rónai József: Ady Endre, 1909 (?) Petőfi Irodalmi Múzeum, Budapest

De volt hála istennek gusztusom hozzá, hogy haza megírhattam: ez a magyar piktor, akinek lépcsőfalra dugták a képét, vagy a legnagyobb, vagy majdnem a legnagyobb. Így voltam vele sokáig, amíg egyszer Kaposvárott fölolvastam nem tartottam, s Jóska a nyakamba nem borult, s másnap ebédre meg nem hívott. Bocssáson meg Bródy Sándor bátyám, de Rippl-Rónai Jóska szebb, magyarul szebb, férfiasabb még nálánál is. Ebéd előtt este kellett kimennünk a hegyi villába, s Rippl-Rónai Jóska - rossz házigazda - elkésett. Egész Kaposvárt fölmutatta, hogy abszintet szerezzen a vendégének, aki Párizsban nyolckilenc évig járt. Kapott is egy fél üveg ilyes méreg-italt, s ő, aki ezt szintén nem issza, elbámult, hogy én is csak Zilahon és Debrecenben élveztem ilyesmit. Párizsban

talán, én, abszint-költő, aligha ittam három poharat, inkább Pesten. Másnap ismertem meg szépen és jól Rippl-Rónai nagyszerű asszonyát, Lazarine-t s kis fogadott leányát, Anellát, aki már nagy leány lehet azóta, s a szeméi pedig szebbek.

Ez az öreg, szép fiú bizonyosan zseni, nagyon nagy ember s felséges életű. Még dekoráló hajlandósága is amellest szól, hogy szépíteni kívánja a világot, amelyre ez ráfér.⁷ S végül, de nem utolsó sorban a festő saját művészetének reputációjához is felhasználta a Róma világot. Rippl-Rónai 1911-ben, a Művészházban rendezett kiállításával pályája csúcsára ért. Népszerűsége nemcsak a szakmai körökben volt töretlen, hanem Budapesten is hamar a társasági élet egyik kedvelt

figurájává vált. Olyannyira, hogy az ország egyik legjelentősebb közéleti magazinja, a Vasárnapi Újság 1912. szeptember 29.-i száma a címlapon hozta le a festő és felesége idilli hangulatú, a Róma villa kertjében készült közös fotóját. A lap belső oldalain folytatódó, Balogh Rudolf felvételeiből összeállított képriport a sikereiben megerősödött mestert szerető családjá körében ábrázolta, melyet Petrovics Elek művészettörténész és barát melegszívű kommentárja kísért. A két vendég, s rajtuk keresztül a Vasárnapi Újság sokban megkönnyítette, hogy a szélesebb közönség is megértse, s ami talán még fontosabb, elfogadja az ekkor még merőben újnak számító franciás modort.

12. A Vasárnapi Újság 1912. 39. számának címlapja Balogh Rudolf: Rippl-Rónai József kaposvári kertjében című felvételével

FESTÉS TÁRSASÁGBAN

Figyelembe véve Rippl-Rónai roppantul gazdag életművét, a társasági összejövetelek állandó eleme lehetett, hogy a kaposvári mester pasztellkrétát, vagy ecsetet ragadva megörökítette az összerosereglett vendégeket, a baráti beszélgetéseket, az események helyszíneit. Genthon István kéziratosa oeuvre-jegyzékében tucatnál is több társasági témát feldolgozó, a Róma villa kertjében és teraszán

készült olajképet találunk. A zsáner gyakorisága egyértelműsíti, hogy a kerti jelenetek a somogyi évek talán legkedveltebb témái voltak Rippl-Rónai számára. Azonban ezek az alkotások mégis távol állnak a korszak anekdotizáló életképfestészetétől, vagy plein air természetimádatától. A társasági jeleneteket megörökítő festményeken nem az esemény, a történet, mint inkább az állapot, a

hangulat dominál. A kert motívuma ugyanis Rippl-Rónainál mint a kései szimbolizmus kedvelt témája elevenedik meg, s mint ilyen, inkább a belső élet, az érzelmi világ kivetülésének tekinthető.

A kert a századforduló festészetének egyik központi témája volt. Kiemelt szerepét a szimbolikus vonatkozásai tették izgalmassá. Akár a francia Odilon

13. Rippl-Rónai József: Piacsek bácsi a Niklay lányokkal, 1907 magántulajdon

14. Rippl-Rónai József: Lajos öcsémék és a mi családunk (Egy vasárnap délelőtt), 1911. augusztus 20. magántulajdon

Redon, Pierre Puvis de Chavannes, vagy Maurice Denis alkotásait, akár Gulácsy Lajos piktúrájának kertrészleteit, ligeteit csodáljuk, elsősorban az eszményi, idealizált táj és az időtlen természeti képződmények szépségét élvezhetjük eme alkotásokon. Az 1890-es években Rippl-Rónai keze alól is hasonló zsánerű, a francia szimbolizmus hatását tükröző alkotások kerültek ki. A Nabik csoportja, valamint

15. Rippl-Rónai József: Piacsek bácsi olvas a fehér fal előtt, 1910 körül lappang. közli: Rippl-Rónai József retrospektív kiállítása. Művészház, Budapest, 1911. március, a hátsó borítón

Siegfried Bing Maison de l'Art Nouveau-jában kiállító modern francia barátok hatására saját iparművészeti tevékenységében is egyre gyakrabban bukkant fel az idealizált táj motívuma.

A művészeti formakincs átalakulásának talán a legjellemzőbb példája az Andrássy Tivadar számára készült ebédlő egységes formavilága és ikonográ-

fiája volt, ám a dekoratív kontúrok játékára épülő, síkszerű komponálásmód ekkor készült festményeinek is sajátja. Elég talán csak az *Alföldi temető*, 1894 című alkotására gondolnunk, ahol már nemcsak a szimbolizmus dekoratív formavilágát, hanem a későbbi „kukoricás” képek pointillista technikáját is alkalmazta a festő.

16. Rippl-Rónai József: Csendes délután a Római villa kertjében, 1910 körül magántulajdon

17. Rippl-Rónai József: Hímzett kandalló-ellenző, 1895-1998
Egykor az Iparművészeti Múzeum tulajdonában.
1906-ban Milánóban elpusztult.
Közli: Magyar Iparművészet, 1897-1898. 288.

A kert témájának újbóli felbukkanását egyrészt a fauve festészet friss impulzusai, másrészt a Róma villa nyújtotta környezet hozta magával. A „kukoricás” képek sikere annak volt köszönhető, hogy Rippl-Rónai képes volt kialakítani egy sajátosan magyar modernizmust, amellyel már 1902-es kaposvári letelepedése óta kísérletezett. A festő célja

már ekkor az volt, hogy ötvözze a modern francia festészetet a hazai igényekkel és elvárásokkal. A századfordulón azonban még leginkább Gauguin és a nabis, Vuillard és Bonnard szimbolista ihletésű festészetével igyekezett mindezt megvalósítani. 1906-ban azonban Czöbel Béla közvetítésével megérkezett Nagybányára és Budapestre a fauveizmus

is. Rippl-Rónai ugyan nem rajongott Matisse-ért, de érezte, hogy újra divatba jött a kissé „megvadított” pointillizmus, amivel az 1890-es években nemcsak Bonnard és Vuillard, de ő maga is kísérletezett. Rippl-Rónai „kukoricás” képei így tulajdonképpen a Fauves-ok esztétikájának fényében nyúltak vissza saját, korábbi modern kísérleteihez.

18. Rippl-Rónai József: Plakátterv, 1897
Magyar Nemzeti Galéria, Budapest

19. Rippl-Rónai József: Alföldi temető, 1894
magántulajdon

Így a szimbolista formanyelv ismét aktuálissá vált számára. Az 1890-es években készült alkotásainak finom dekorativizmusa, valamint a nabik síkfestészetének újbóli alkalmazása már átütő erővel van jelen a Róma villában és környékén készült festményeken. A ház körüli park, illetve az élénk színekkel kifestett műterem és lakószobák tálcán kínálták számára a jobbnál jobb témákat. A kert és az ember kapcsolatának érzelmileg temperált és idealizált hangulatképei pedig Rippl-Rónai legszebb ilyen jellegű kísérletei. S talán nem túl merész állítás kijelenteni, hogy ennek a ciklusnak épp a *Kertben* című festmény a legszebb darabja.

Az idilli téma, a varró nő békés alakja csak elmélyíti a nyugodt szemlélődés lehetőségét. Lazarine profilból ábrázolt alakjának és kalapdíszének dekoratív vonalvezetése a kép színkomponálásának központi eleme, melyet a textíliák, az asztalra helyezett tárgyak, s a háttérben meghúzódó liget szövetszerű lombzata öleli körül.⁸ **A színek élénk harmóniájában egygyé válik a környezet és az ember. Tökéletesen igaza van Bölöni Györgynek, aki a következő sorokat fűzi a villa körül készült társasági jelenetekhez: „Nem a nyárspolgári élet képe ez, egy magas és előkelő művészé, aki gyönyörűségeit találja és éppen az a fontos, hogy éppen ezekben találja gyönyörűségeit, ezekben a meghittségeiben.”⁹**

20. Maurice Denis: Múzsák a fák alatt, 1893
Musée National d'art Moderne, Párizs

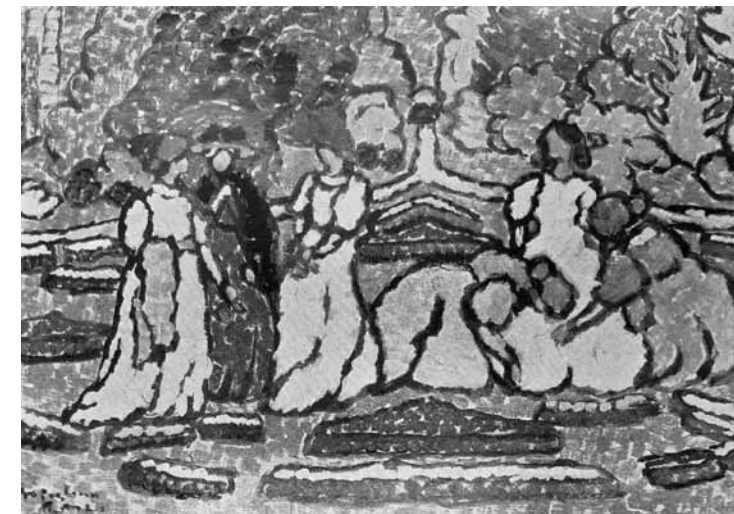

21. Pierre Bonnard: Vidéki étkező szoba, 1913
magántulajdon

22. Edouard Vuillard: Ebéd után, 1900
magántulajdon

23. Edouard Vuillard: Nő kalapban, 1901
magántulajdon

24. Rippl-Rónai József: Gobelinnek készített olajfestésű terv
Közl: Magyar Iparművészet, 1911., 99. oldal

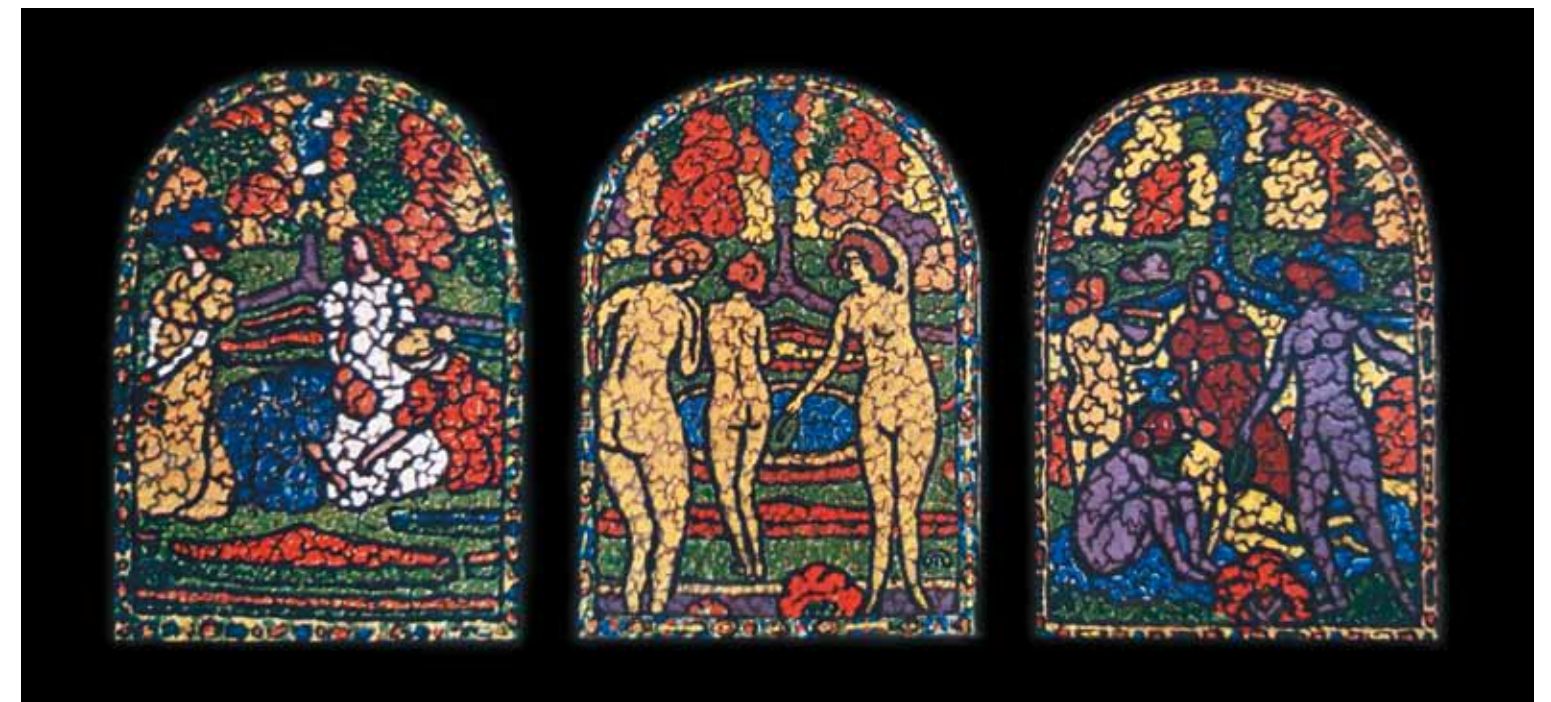
25. Rippl-Rónai József: Egy nagy falfestménynek vázlata
Közl: Magyar Iparművészet, 1911., 99. oldal

A harmóniának és a békének ez az új egyensúlya Rippl-Rónai iparművészeti tevékenységében is új fejezetet nyitott. Jól látszik, hogy a festő az 1910-es évek fordulóján ismét komoly erőket összpontosított ezen a területen. Üvegablak terveken dolgozott az Iparművészeti és az Ernst Múzeum számára, valamint régi barátja, Somssich Géza 1912-ben épült úrilakja újra komplex feladatok elé állította: üvegablakok mellett komplett ebédlő terveket is készített. A *Magyar Iparművészet* hasábjain, 1911-ben a festő iparművészeti tevékenységét ismertető írás jelent

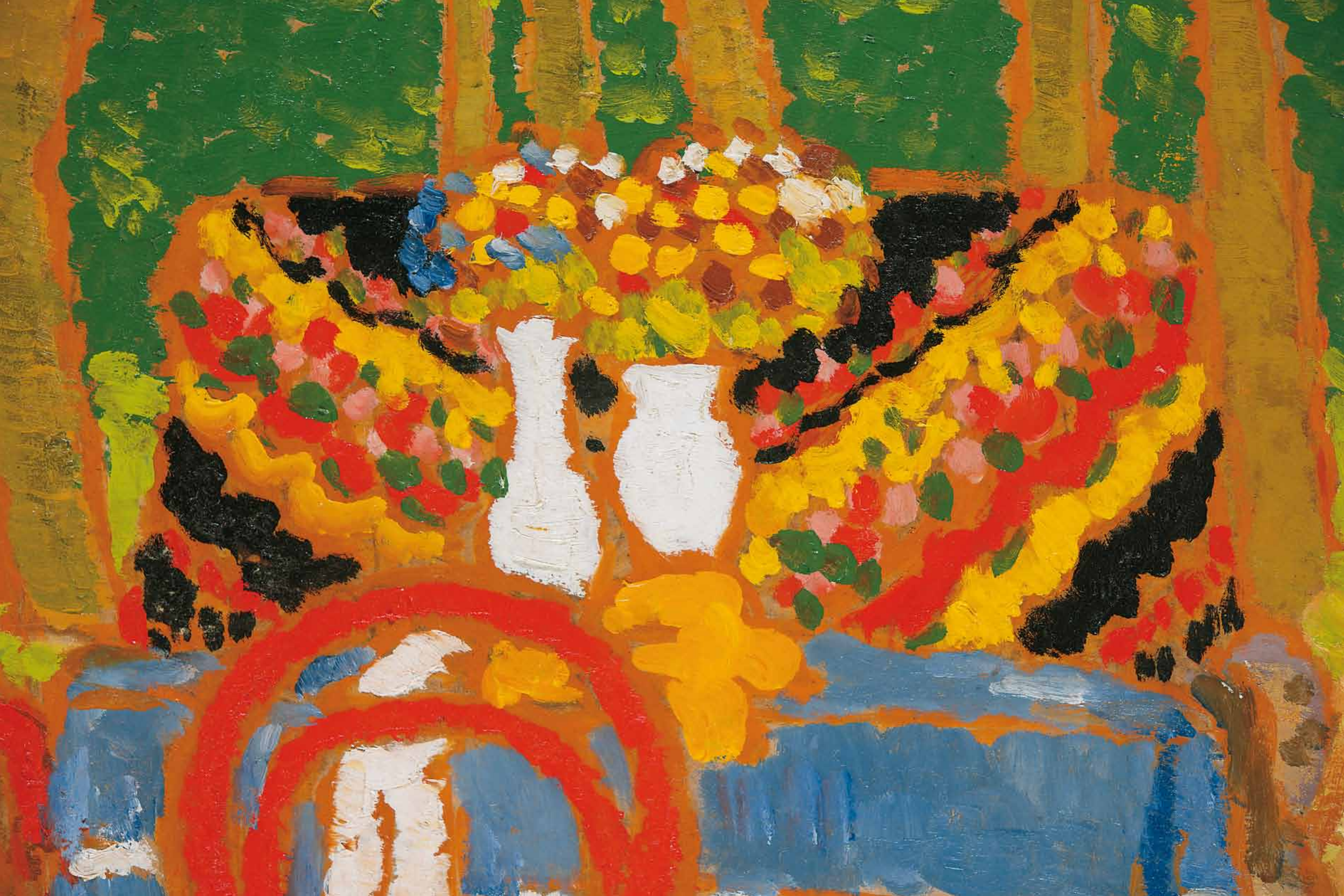
meg Lázár Béla tollából.¹⁰ A szerző plasztikusan mutatja be a „kukoricás” képek és az új dekoratív tervek stiláris kapcsolatát: egyrészt az iparművészeti munkák között két festmény, két jellegzetes „petyegtetett” kerti jelenet is szerepel, melyeket Lázár – vagy a művész – falfestmény- és gobelin-tervekként aposztrofált. Másrészt a gobelin és üvegablak tervek, valamint a kukoricás képek a szimbolizmus és a szecesszió motívumvilágát idéző, kecses nőalakok, stilizált kertrészletek tematikai azonossága mellett, a szín-, illetve sematikus for-

mavilágát is egymás rokonjelenségeként tüntette fel. A párhuzam tisztán bontakozik ki az iparművészet és a festészet egymásba oltottságában: a fauve-os pointillizmusból kiinduló „kukoricás” képek kompozicionális vázát, az 1890-es években divatba jött posztimpreszionizmus és a szecesszió iparművészetének jellemző sémáiban találta meg a festő. Ez a sajátos stíluskeveredés a festészeti és az iparművészeti tevékenység közötti határok elvékonyodását, illetve Rippl-Rónai művészetfogalmának kikristályosodását eredményezte.

26. Rippl-Rónai József: Dekoratív festmény egy magyar kastély számára
Közl: Magyar Iparművészet, 1911., III. tábla

RIPPL-RÓNAI „KUKORICÁS” STÍLUSÁNAK FAUVE-OS GYÖKEREI

A fauve festészet középpontjában az érzelm és a hangulat állt. Lázár Béla például egyenesen „abstrakt képzeletű művész”-nek titulálta Rippl-Rónait, akinek: „[...] nem a közvetlen természetbenyomások élményei gyűjtják fel képzeletét, hanem az a szellemi kép, melyet képzelete teremt, alakít, átggyúr, fokoz, újraalkot, egyszerűsít, mely arra kényszeríti, hogy el-hagyjon, a természet igen sok részletéből elvonatkoztasson, hogy mindent kompozícióhoz idomítson, hogy azt lefesse, rajzolhassa, alakíthassa, ami benne van, ami lelkében kifejeződött, előzetesen, mielőtt még a megfestéshez hozzáférést volna.”¹¹ A festő érzelmein átszűrte hangulatból születő „vad” szín- és formavilág azon-

ban – ahogy azt Rippl-Rónai egy másik méltatója Malonyai Dezső is hangsúlyozta – eszköz és nem öncél, amely nem tekinthető l'art pour l'art „művészkedésnek”, vagy féktelen individualizmusnak. Sokkal inkább a festészet emancipációjáról van itt szó, melynek során a forma és a szín megszabadul a „story” vagy anekdota, valamint a festmény modelljéül szolgáló motívum „szorító” béklyóitól. A festményre felvitt forma- és színkonstelláció önálló kifejezési lehetőséggé válik. Független festmény születik, amely sokkal inkább a természettel párhuzamosan létező, sőt annak alternatívájaként, és nem direkt ábrázolásaként működik.¹²

A festői eszközök, a szín és a forma belső törvényszerűségeit előtérbe helyező alkotásmód először a pointillizmus képviselőinek, elsősorban Georges Seurat végtelenül következetes és tudatos elvein keresztül váltak általános művészeti kérdéssé a 19. század végén. Rippl-Rónai számára sem volt érdektelen ez a megközelítés. Sommásan így fogalmazott visszaemlékezéseiben: „Bennünket nagyon érdekelt.”¹³ Sőt az 1890-es években Bonnard-hoz és Vuillard-hoz hasonlóan maga is kísérletezett a pointillizmus lehetőségeivel, hatása alatt készült egyik korai főműve, a már említett *Alföldi temető*, (1894) is.

27. George Seurat: Vasárnap délután Grande Jatte szigetén, 1884-1886
Art Institute of Chicago, Chicago

28. Rippl-Rónai József: Alföldi temető, 1894 /részlet/
magántulajdon

29. Henri Matisse: Fény, csend, gyönyör, 1904
Musée d'Orsay, Párizs

30. Henri Matisse: Fiatal lány napernyővel, 1905
Musée Matisse, Nizza

32. André Derain: A collioure-i világítótorony, 1905
Musée d'Art moderne de la Ville de Paris, Párizs

33. Rippl-Rónai József: Krizantém csendélet, 1910 körül
magántulajdon

Seurat legfontosabb újítása az egyedi ecsetnyomokra bontott látvány volt: apró, ismétlődő ecsetvonásokból álló rácsszerű szerkezet jött létre általa, amely világosan elkülönült az ábrázolás tárgyától. A kép modellje egyfajta „szűrőn” keresztül látható, ami némileg független attól, amit ábrázol. A festmény belső nyelvének ilyen mértékű hangsúlyozása szükségszerűen vezetett az ábrázolási funkció elhomályosulásához, ellenben kiválóan alkalmas volt a szín- és fényhatások felerősítésére. Matisse például a következőket írta 1908-ban: „Színekkel gyönyörű hatásokat lehet elérni, amennyiben valaki összetartozásukra vagy ellentétességükre támaszkodik. Gyakran, ha

munkához látok, az első alkalommal a friss és felületes benyomásokat ragadom meg. [...] A színeknek elsősorban is a kifejezést kell, hogy támogassák. [...] A színek megválasztásának nincs tudományos alapja, a megfigyelésre, az érzésre, érzékenységem tapasztalataira támaszkodik [...]” Majd visszautalva a pointillistákra, valamint Seurat gyakorlatának kötött színhasználatára, velük szembehelyezkedve sietett hangsúlyozni: „Ami engem illet, egyszerűen olyan színeket akarok használni, amelyek érzéseimnek megfelelnek.”¹⁴ Legfrissebb alkotásaival kapcsolatban egészen hasonló kiindulási pontról beszélt Rippl-Rónai 1911-ben: „[...] fontos, sőt fontosabb, hogy a színek erejének

fokozását megtanuljuk, s ezt a látszólag csak technikai tudományt, de tulajdonképp a művészi előadásnak egy oly módját, mely a festést magasabb rangú művészetté teszi, a készülő műbe feltétlenül beleadjuk. Iskolában nem lehet azt tanulni, mástól nem lehet elsajátítani, megmondani is nehéz, hogy mi az [...] az ember mégis csak magától talál rá a saját, mindig újat próbálgató, kutató festőjére.” Majd hozzáteszi: „A Nemes Marcell tulajdonában levő néhány ilyen stílusú képem, úgy vettem észre, legutóbb a berlini Secessióban is megtette hatását. Az imént ismertetett módon, friss, tiszta, erőteljes faktúrával vannak festve. – A színharogást nyilván mai kedélyhangulatom követeli tőlem.”

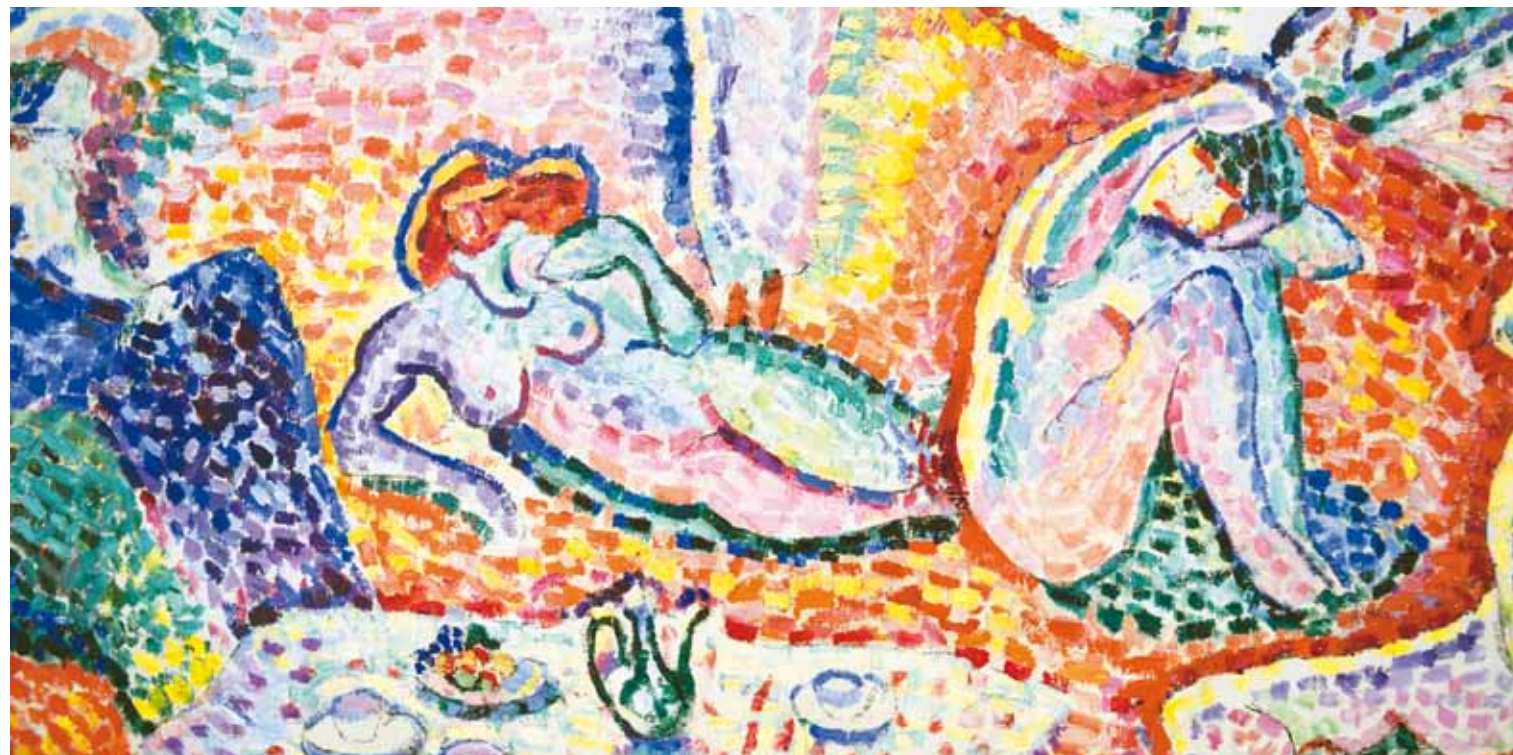
De a látszólagos szubjektívizmus, vagy spontaneitás mögött alapos és tudatos megfontolások rejlenek, melyeket a fauve festők collioure-i tájképeinek alárajzolásai, vagy épp Rippl-Rónai jellegzetes kontúrozása is bizonyít. A kompozíció tisztasága, a kép szerkezetének egysége legalább olyan fontos-e művészek számára, mint a színek intenzitása. Nem véletlen, hogy 1910-ben, amikor Rippl-Rónai Párizsban meglátogatta Matisse kiállítását, egy olyan kép ragadta meg leginkább figyelmét, amely nem a dekoratív színezés, sokkal inkább a világos és átlátható képi szerkezet iskolapéldája. „Majdnem

minden nevezetes művét együtt találtam, szó sincs róla, érdekes művészjelenség. Legjobb dolgai közül való az a képe, amelyiken egy nő fésüli a másikat, - ez nagyon szép alkotás [...]”. Rippl-Rónai Matisse *Női akt fésülőnővel*, 1907 című alkotásáról beszél, mely inkább a testek plasztikus értékeit hangsúlyozó, a kép átlátható szerkezetével nyűgöz le, semmint dekorativitásával.

A dekorativitás és a színek felszabadult játéka mellett tehát, a Fauve-ok és Rippl-Rónai festészetének mélyrétegeiben ott feszült a kép szerkezetének kérdése. De míg Matisse, Braque, Picasso,

és a fiatal magyar Neóok inkább Cézanne és a primitívek művészetében találták meg a választókat égető kérdéseikre, addig Rippl-Rónai sajátos és egyedülálló módon a posztimpreszionizmus, valamint a századforduló iparművészetének síkdekorativizmusában kereste a megoldásokat. Bár ő maga is látta Cézanne és a primitívek művészetének jelentőségét, mégsem követte fiatalabb pályatársai példáját.¹⁵ „Kukoricás” stílusa a Fauve-ok esztétikájának fényében nyúlt vissza saját, korábbi festészeti és iparművészeti kísérleteihez.

31. Henri Matisse: Fény, csend, gyönyör, 1904 /részlet/
Musée d'Orsay, Párizs

34. Henri Matisse: Női akt fésülőnővel, 1907
Staatsgalerie, Stuttgart

KÖVES OSZKÁR GYŰJTEMÉNYE

Köves Oszkár kereskedő családból származott. Korán feléledt benne a kultúra és a művészetek megismerése iránti vágy. A tanulás, az önképzés idővel rutinná vált hétköznapijában, minek következtében rendkívüli műveltségre tett szert, s végül a gyűjtés időtálló örömeiben teljesedett ki. A család kételkedve nézte ez irányú érdeklődését, azonban már a gimnáziumi évek alatt tudatosan gyűjtött egyívású barátokat maga köré. Fenyő Lászlóval, Szegi Pállal és Zilzerrel 1919 környékén művészeti témájú, baráti szemináriumokat szerveztek. Középiskolai tanulmányai végeztével jogot hallgatott, melyet a numerus clausus miatt egy év után otthagyni kényszerült. Majd az édesiparban kezdett dolgozni, ami ideje nagy részét felemésztette, s melynek következményeként egy időre meg kellett szakítania az önfeléd baráti együttléteket. 1940 és 1945 között átélte a lágerek borzalmait, és részese volt a doni visszavonulásnak, ám elmondása szerint a munkatáborok rettenetét is a társaival a művészetről való közös diskurálások tették túlélhetővé. 1945 után ismét visszatért az üzemhez, ám hogy a művészeti vonatkozásnak újra nagyobb teret biztosíthasson hétköznapijában, ez alkalommal már csak fél gőzzel végezte munkáját. Márffy Ödön és Kernstock Károly az első festők között volt, akikkel Köves megismerkedett és jó barátságot ápolt. A magyar gyűjtés történetében keveseknek sikerült kétszer egymás után jelentős gyűjteményt felépíteni. Az egyik ilyen Nemes Marcell volt, aki az első anyagát 1913-ban árvereztette el Párizsban, majd egy kis idő elteltével ismét egy jelentős kollekciót

halmozott fel. Köves Oszkár 1936-ban, a művész gyűjteményes kiállításán találkozott Bernáth Auréllal, mely, miként fogalmazott – „*kinyilatkoztatászerűen megmutatta a követendő utat.*”¹⁶ Ezután már egyenes út vezetett Rippl-Rónai József, Egy József, Derkovits Gyula, Ferenczy Károly és Béni, Gulácsy Lajos, Berény Róbert személyével és művészetével való megismerkedéshez. Nemcsak barátainak tudhatta a kor festőművészeit, hanem tudatosan, kitűnő ízléssel és érzékkel válogatott alkotásaik legjavából. Ennek következményeként az 1940-es évekre országos jelentőségű, és híru gyűjteményt hozott létre. Kállai Ernő, Fülep Lajos és Genthon István vezetésével rendszeresen látogatták nemcsak a Képzőművészeti Főiskola hallgatói, hanem esztéták, monográfusok, festők, kulturális intézmények vezetői is. Kollekciónak ékkövei többek közt Rippl-Rónai József *Öregasszony ibolyával*, 1895, a *Kossuth-imádó Rippl bácsi*, 1897, *Lajos és Ödön (Testvéreim)*, 1918 című festmények voltak, valamint Bernáth Auréltól a *Tél*, 1930, illetve az *Önarckép sárga kabátban*, 1930 című alkotások. 1950-ig bővítette, ápolta gyűjteményét, majd ugyanebben az évben lezárta élete egyik meghatározó korszakát, s befejezte gyűjtésének első fázisát. 1963-ban, miután a teljes kollekciót felszámolta és különböző közgyűjteményeknek adományozta, – nagyrészt a Nemzeti Galériának, de megtalálhatóak voltak képei a Kiscelli Múzeumban és a kaposvári múzeumban is – Amerikában telepedett le. Öt évet töltött külföldön. Ez idő alatt, New York és Washington mellett, olyan európai nagyvárosok köz-

és hozzáférhető magángyűjteményeit tanulmányozta, mint London, Párizs vagy Amsterdam. Hozatérésének két legfőbb motívuma közül az egyik a gyűjtés iránti szenvedélye volt, míg a másik az előző feltételeként egy olyan intim, barátságos szellemi közeg hiánya, mely elérhetetlen volt Köves számára Amerikában. Elmondása szerint, egy kollekción létrehozása semmihez sem fogható örömmel tölti el az embert. 1968-ban, a megváltozott honi társadalmi körülmények mellett, Köves Oszkár figyelme az új irányzatokat követő, fiatal, tehetséges művészek felé fordult, akik készségesen segítették szenvedélyének és egy második gyűjtemény kiépítésének a megvalósításában. Ország Lili, Kondor Béla, Tóth Menyhért közelségét élvezte ebben az időben, akik Köves védőoszárnya alatt egy kiváló szemű mentort tudhattak maguk mellett. Új gyűjteményét a folyamatosság jegyében alakította, hídként tekintett a kollekción egészére, mely a tehetségek közti kapcsolódást hivatott életben tartani. „*Meggyőződésem, hogy képzőművészetünk csúcspontjai elérik a világszínvonalat. Velük foglalkozni számomra végtelen gyönyörűség. Ámde zamatukhoz, feldolgozásukhoz hazai levegő, hazai és legavatottabb értők környezete kell. Itthon.*”¹⁷ Ebből a szempontból „[...] elsőnek Rippl-Rónai, gyűjteményem bázisa vizsgázott. Méghozzá fényesen. A nabik tagjai, Ranson, [...] életművének ismeretében teljesen egyenrangúnak látom őt egykori kollégáival.”¹⁸ – emlékezett vissza később a gyűjtő, aki – a *Kertben* című főmű mellett – a kaposvári mester minden korszakából magáénak tudhatott egy-egy jelentős darabot.

KASZÁS GÁBOR

JEGYZETEK

- 1 Bölöni György: Rippl-Rónai emlékezése. Világ, 1911. május 14.
- 2 Petrovics Elek: Rippl-Rónai otthon. Vasárnapi Újság, 1912. szeptember 29., 781. oldal
- 3 *Rippl-Rónai emlékkönyv. Paris Anella visszaemlékezései Rippl-Rónai Józsefről.* Szerk.: Horváth János, Kaposvár, Somogy Megyei Múzeumok Igazgatósága, 2008., 38.
- 4 Borovszky Samu: Somogy vármegye. Magyarország vármegyéi és városai. Országos Monográfia Társaság, Budapest, 1914., 45.
- 5 Martyn Ferenc: Rippl-Rónai József arcképéhez. Somogyi Almanach 3. Visszaemlékezések Rippl-Rónai Józsefre. Kaposvár, 1958., 10.
- 6 Keleti kiállítás. Művészház, Budapest, 1911. április. A kiállításról bővebben lásd: Passuth Krisztina: Keleti kiállítás a Művészházban. Művészettörténeti Értesítő, 2001. 1. 85–102.
- 7 Ady Endre: Rippl-Rónai és csekélységem. Világ, 1915. szeptember 19.
- 8 Lazarine jellegzetes kalapdísze több képen is felbukkan ebben az időben. Ott láthatjuk a *Sárga zongoraszoba*, 1910, magántulajdon, valamint a festő ma lappangó, a Vasárnapi Újság 1911. évi 12. számában közölt *Nagy fa alatt nőalakok* (1910 körül) című alkotásán is.
- 9 Bölöni György: Rippl-Rónai kiállítása. Világ, 1911. március 12.
- 10 Lázár Béla: Rippl-Rónai József. Magyar Iparművészet, 1911., 81–88.
- 11 Lázár, 1911. i.m. 83.
- 12 Jack Flam: Fauvezmus, kubizmus és az európai modernizmus. In.: Magyar Vadak Párizstól Nagybányáig 1904-1914. Szerk.: Passuth Krisztina-Szücs György, Magyar Nemzeti Galéria, Budapest, 2006., 41.
- 13 Rippl-Rónai József emlékezései. Beck Ö. Fülöp emlékezései. Sajtó alá rendezte: Farkas Zoltán, Szépirodalmi Kiadó, Budapest, 1957.
- 14 Rockenbauer Zoltán: A fauve-os hatások a modern magyar csendéletfestészetben (1905-1914). In.: Magyar Vadak Párizstól Nagybányáig 1904-1914. Szerk.: Passuth Krisztina-Szücs György, Magyar Nemzeti Galéria, Budapest, 2006., 175.
- 15 Rippl-Rónai József: Bevezető. Keleti kiállítás. Művészház, Budapest, 1911. április-május
- 16 In: Műgyűjtő, 1970. 1. 15.
- 17 In: Műgyűjtő, 1970. 1.16.
- 18 Interjú Köves Oszkár műgyűjtővel. Ars Hungarica 1978. 2. 356.

Kiadta a VIRÁG JUDIT GALÉRIA és AUKCIÓSHÁZ 2019

Foto: Mester Tibor | Katalógus terv: Kovács Ildi – Molnár Dénes | Nyomdai előkészítés: KOMOgroup | Nyomás és kötés: Pauker nyomda

